

การเมืองยุคปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย

วิดีโอ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดใน ประวัติศาสตร์ไทย

<https://www.youtube.com/watch?v=giTFjn5AAp8&t=168s>

อรรถยา: ประวัติศาสตร์ในโลกมลายา โดย ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชุตินธรานนท์

ภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคม

- คือ การทำ สนธิสัญญาเบาริง ในสมัยรัชการที่ 4
- ในสมัยรัชการที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนแปลงนโยบาย ต่างประเทศ มาเป็นการคบค้ากับชาวตะวันตก เพื่อความอยู่รอดของชาติ เนื่องจากทรงตระหนักถึงภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยม ซึ่งกำลังคุกคามประเทศต่าง ๆ

สนธิสัญญาเบาว์ริง

เซอร์จอห์น เบาว์ริง
(Sir John Bowring)

ผลของสนธิสัญญาเบาริง

— ผลดี

- รอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ
- การค้าขยายตัวมากขึ้น เปลี่ยนแปลงการค้าเป็นแบบเสรี
- อารยธรรมตะวันตก เข้ามาแพร่หลาย สามารถนำมาปรับปรุงบ้านเมือง ให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น

— ผลเสีย

- ไทยเสียสิทธิทางการศาลให้อังกฤษ และคนในบังคับอังกฤษ
- อังกฤษ เป็นชาติที่ได้รับสิทธิพิเศษหลายอย่าง
- อังกฤษ เป็นฝ่ายได้เปรียบ จึงไม่ยอมอมทำการแก้ไข

ในรัชกาลที่ 4

- การปฏิรูปกฎหมายและการศาล ทรงตรากฎหมายขึ้นหลายฉบับ เพื่อให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพบ้านเมือง เช่น กฎหมายเกี่ยวกับมรดก สินสมรส ฯลฯ
- การเปลี่ยนแปลงในโลกตะวันตก มีความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ ปรัชญา การเติบโตของชนชั้นกลาง และการเคลื่อนไหวของแนวคิดเสรีนิยม

ด้านศาสนาในสมัยรัชกาลที่ 4

- รัชกาลที่ 4 ทรงจัดตั้งคณะสงฆ์ธรรมยุติกาย
- ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติ ลักษณะการปกครองสงฆ์เป็นฉบับแรก โดยมีสมเด็จพระสังฆราช เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาสูงสุด มีมหาเถรสมาคมให้คำปรึกษา โปรดให้สร้างวัดขึ้นหลายแห่ง เช่น วัดโสมนัสวิหาร วัดราชประดิษฐ์ วัดปทุมวนาราม เป็นต้น

ด้านศิลปกรรม

- ในสมัยรัชกาลที่ 4 เริ่มมีการก่อสร้างแบบตะวันตก เช่น พระราชวังสราญรมย์ พระนครคีรีที่เพชรบุรี
- ด้านจิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนฝาผนังในพระอุโบสถ และวิหาร วัดบวรนิเวศวิหาร จิตรกรเอกในสมัยนี้ ได้แก่ ขรัวอินโข่ง ซึ่งเริ่มเขียนภาพแบบสามมิติ ตามแบบตะวันตก เป็นบุคคลแรก

- ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปฏิรูปการปกครอง ครั้งสำคัญ โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การปรับปรุงในระยะแรก ให้ตั้งสภา 2 สภา คือ
  - 1. สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (**Council of State**)
  - 2. สภาที่ปรึกษาในพระองค์ (**Privy Council**)

รัชกาลที่ 5 ทรงยกเลิกระบบไพร่

- ยกเลิกระบบไพร่ โดยใช้การเกณฑ์ทหาร แทน (เนื่องจากระบบไพร่เป็นระบบที่อำนาจแท้จริงอยู่ที่ขุนนาง) ในสมัยรัชกาลที่ 5 ขุนนางตระกูลขุนนางคาดคิดว่าทรงอิทธิพลสูงสุด

รัชกาลที่ 5

- การปรับปรุงการปกครอง ในระยะหลัง (พ.ศ. 2435) ซึ่งนับว่าเป็นการปฏิรูปการปกครองครั้งใหญ่ โดยมีลักษณะ คือ การปกครองส่วนกลาง โปรดให้ยกเลิกการปกครอง แบบจตุสดมภ์

อดีต	สมัยรัชกาลที่ 5
จตุสดมภ์ - เวียง - วัง - คลัง - นา	จัดแบ่งหน่วยราชการเป็น กรมต่าง ๆ 12 กรม (กระทรวง) มีเสนาบดีเป็น เจ้ากระทรวง

ยกเลิกระบบไพร่ สู่การรวมศูนย์อำนาจที่สถาบัน
พระมหากษัตริย์
(ทหารสังกัดพระมหากษัตริย์โดยตรง)

ส่วนภูมิภาค ในสมัยรัชกาลที่ 5

- การปกครองส่วนภูมิภาค ทรงยกเลิก การจัดหัวเมืองที่แบ่งเป็นเมืองชั้นเอก โท ตริ และจัตวา
- เปลี่ยนการปกครองเป็น เทศาภิบาล ทรงโปรดให้รวมเมืองหลายเมืองเป็นมณฑล มีข้าหลวงเทศาภิบาล เป็นผู้ปกครอง **ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย**
- การปกครองส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัด (เมือง) อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน
- การปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มจัดการทดลองแบบ สุขาภิบาลขึ้นเป็นครั้งแรก
-

การเปลี่ยนแปลงภูมิภาค

อดีต	สมัยรัชกาลที่ 5
ระบบหัวเมือง และเจ้าประเทศราช	ระบบเทศาภิบาล (มณฑล) ยกเลิกประเทศราช (รวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง) มีเสนาบดี กระทรวงมหาดไทยควบคุมอำนาจระบบ หัวเมืองเดิม ***เกิดข้อพิพาท / กบฏหัวเมือง ที่สำคัญ ในการต่อต้านอำนาจรัฐจากกรุงเทพฯ

คลิปวีดีโอ

<https://www.youtube.com/watch?v=upYxpvL2PZg>

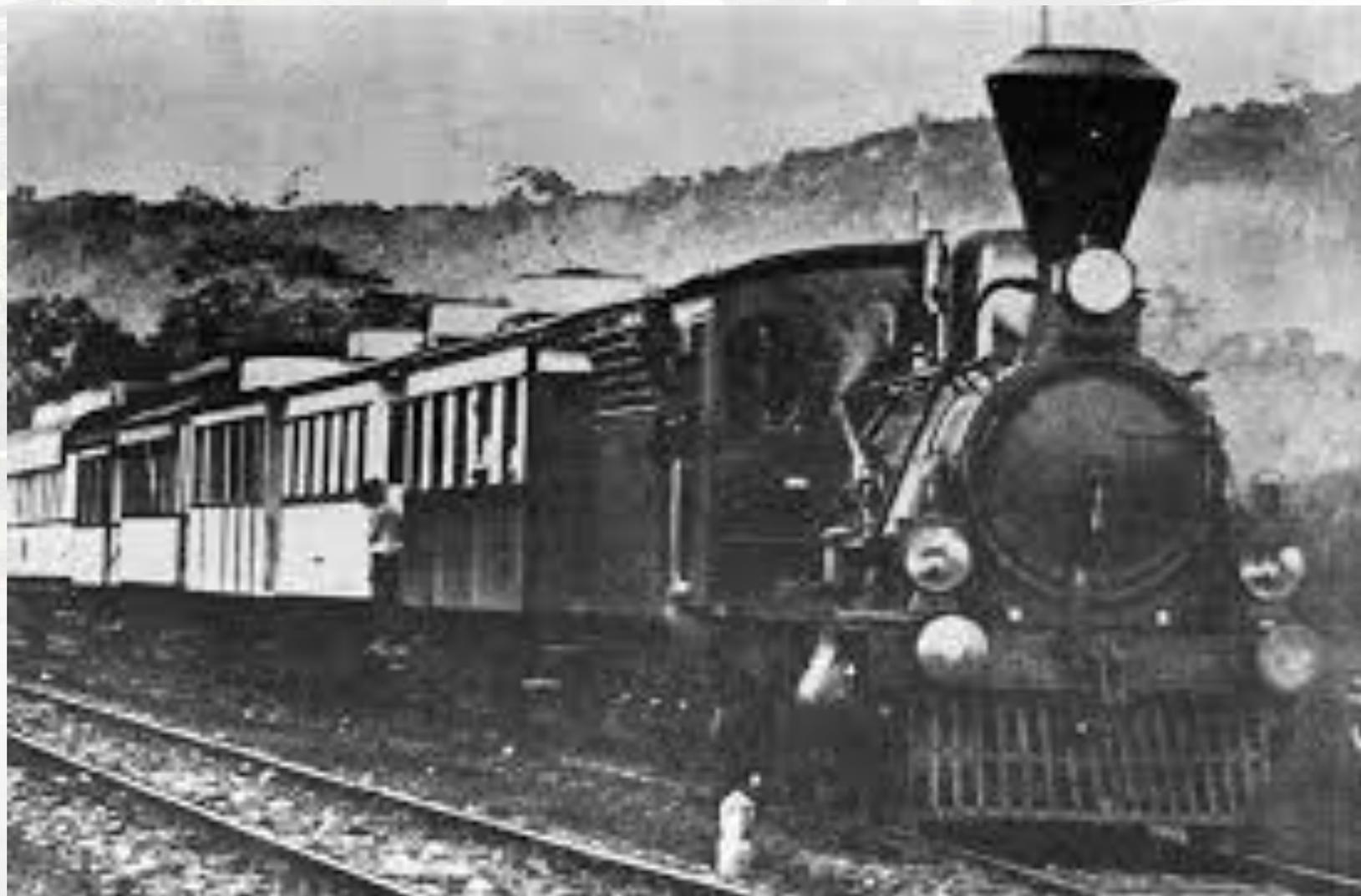
อวสาน 7 หัวเมือง : สารคดีชุด สยาม ปาตานี **Ep 3 |**
ประวัติศาสตร์นอกตำรา **EP. 167**

https://www.youtube.com/watch?v=_FBiXk8V2V0&t=6s

เมื่อสยามปฏิรูป ล้าหน้าจึงต่อต้าน กบฏเมืองแพะ ประวัติศาสตร์
การฟื้นฟูสยาม | ประวัติศาสตร์นอกตำรา **EP.159**

การปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย

การพัฒนาระบบขนส่งคมนาคม

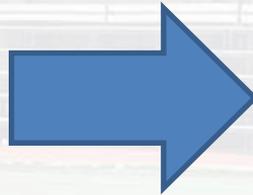
การปฏิรูปโครงสร้างภายใน ให้ทัดเทียมโลกตะวันตก

- ในสมัยรัชกาลที่ 5 การปฏิรูปกฎหมายและการศาลครั้งสำคัญ มีในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระบิดาแห่งกฎหมาย) เป็นกำลังสำคัญ
- ผลการปฏิรูปกฎหมายและการศาล มีดังนี้
- ตั้งโรงเรียนสอนวิชากฎหมาย
- ตรากฎหมายขึ้นตามแบบอารยประเทศ ฉบับใหม่ และทันสมัยที่สุด คือ กฎหมาย ลักษณะอาญา
- จัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น

- **คราวที่ปฏิรูปการปกครองส่วนกลาง ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้โปรดให้จัดตั้งกระทรวงธรรมการขึ้น เพื่อรับผิดชอบในด้านการศึกษา และยังได้พระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงอีกด้วย**

การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้สืบทอดอำนาจ

- ทรงแก้ไขประเพณีการสืบสันตติวงศ์ โดยยกเลิกตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) แล้วโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ขึ้น

วังหน้าพระองค์สุดท้าย

เปลี่ยนแปลงธรรมเนียม

รูปแบบการไต่สวนในอดีต	ในสมัยรัชกาลที่ 5
ยกเลิกการไต่สวนแบบจารีต นครบาล	การสืบสวนสอบสวนแบบ ตะวันตก *** ส่งคนไปศึกษาต่างประเทศ ****จ้างชาวตะวันตกวางรากฐาน กระทรวงยุติธรรม

การก่อสร้างกระทรวง กรม กอง เพื่อปรับปรุงประเทศ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ โรงเรียนกฎหมายในสมัยเสขานิติศึกษาและเนติบัณฑิตยสภาได้ย้ายมาอยู่ที่วังแบกแมนเก่า เยื้องสะพานผ่านพิภพพิลา

ในสมัยรัชกาลที่ 6

- โปรดให้ปฏิรูปประเทศเพิ่มเติม ดังนี้
- ตั้งกรมร่างกฎหมาย
- ร่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- ทรงดำเนินการเพื่อหาทางแก้ไขสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เช่น การส่งทหารเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1

กบฏ ร.ศ.130

- กบฏ ร.ศ. 130 เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2455 (ร.ศ. 130) ในสมัยรัชกาลที่ 6
- เกิดจากนายทหารและปัญญาชนกลุ่มหนึ่ง วางแผนปฏิบัติการ โดยหมายหมายให้พระมหากษัตริย์พระราชทานรัฐธรรมนูญ ให้
- และเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย แต่ไม่ประสบความสำเร็จเพราะความลั้บร้าวเสียก่อน จึงมีการจับกุมผู้คิดก่อการหลายคนไว้ได้ 91 คน
- รัชกาลที่ 6 ทรงละเว้นโทษประหารชีวิต ด้วยทรงเห็นว่า ทรงไม่มีจิตพยาบาทต่อผู้คิดประทุษร้ายแก่พระองค์

กบฏรศ.130

ผลของกบฏรศ.130

การเรียกร้องการปกครองประชาธิปไตย ในเหตุการณ์กบฏรศ.130
จัดเป็นจุดเริ่มต้นการเรียกร้องการปกครองประชาธิปไตย นำไปสู่
การเคลื่อนไหวเสรีภาพในเวลาต่อมา

จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 ในที่สุด

- รัชกาลที่ 7 ทรงร่างรัฐธรรมนูญการปกครองบ้านเมืองแก่ประชาชน ทรงฝึกหัดข้าราชการและราษฎรให้เข้าใจการปกครอง

- ทรงตั้งสภาต่างๆ ดังนี้
- 1. อภิรัฐมนตรีสภา ประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ 5 พระองค์ มีหน้าที่ถวายคำปรึกษาราชการแผ่นดินแก่พระมหากษัตริย์
- 2. องคมนตรีสภา ประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนางทั้งในและนอกราชการที่มีความสามารถ 40 คน มีหน้าที่ประชุมรับโครงการตามพระราชดำริไปวินิจฉัยเสนอความคิดเห็นในสภา

- ภายหลังจากที่รัชกาลที่ 7 ทรงเสด็จกลับจากอเมริกา ทรง
- มอบหมายให้พระยาศรวิศาลวาจาและนายเรมอนด์ สตีเวนส์ (ที่ปรึกษากระทรวงต่างประเทศ) พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475

- - วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ได้มีคณะบุคคลประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนส่วนหนึ่ง ซึ่งใช้ชื่อว่า "คณะราษฎร" โดยมี พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า

ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็น
ระบอบประชาธิปไตย

บรรยากาศทางการเมืองในต่างประเทศในช่วงรัชกาลที่ 6 และ 7
(ก่อนการปกครองพ.ศ.2475)

กระแสความต้องการการปกครองประชาธิปไตยเป็นไปอย่าง
แพร่หลายในทวีปเอเชีย

เช่น ญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกในเอเชีย ที่เริ่มปกครองภายใต้
รัฐธรรมนูญ

ต่อมาคือ เปอร์เซีย ตุรกี และจีน ซึ่งประเทศเหล่านี้กลุ่มคนรุ่นใหม่
ได้รับวิทยาการแบบตะวันตก

สาเหตุการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ.2475

- 1. ความก้าวหน้าทางการศึกษาและการได้รับความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
- 2. แบบอย่างการปฏิวัติของประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียและยุโรป
- 3. ความไม่พอใจรัฐบาลที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศได้
- 4. ความไม่พอใจของนายทหารรุ่นใหม่ต่อระบบบังคับบัญชาของทหาร

สถาบันปรีดี พนมยงค์
PRIDI BANOMYONG INSTITUTE

หลัก 6 ประการของคณะราษฎร

- หลัก 6 ประการของคณะราษฎร หรือ หลัก 6 ประการ
- มีเนื้อหาส่วนหนึ่งในประกาศคณะราษฎร ฉบับที่ 1 (จัดเป็นนโยบายของคณะราษฎรเป็นชุดแรก) ในระบอบประชาธิปไตย
- คณะกรรมการราษฎรนี้ ไม่มีการแถลงนโยบาย การบริหารราชการแผ่นดินต่อสภาผู้แทนราษฎร
- ****หลัก 6 ประการของคณะราษฎร ที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ใช้ปฏิญาณตนต่อที่ประชุมก่อนเข้ารับหน้าที่นั้น เป็นนโยบายของรัฐบาล

ความขัดแย้งทางการเมือง

- 1. ความขัดแย้งทางการเมือง

(คณะราษฎรจำเป็นต้องประนีประนอมกับผู้ที่มีอำนาจในระบอบเดิม

ทำให้เกิดความขัดแย้งภายใน

ในที่สุดคณะราษฎรเชิญพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี)

และมีกลุ่มที่ไม่ได้มีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นกลุ่ม
ผู้ปกครองซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งในเวลาต่อมา

ความขัดแย้งทางการเมือง(ต่อ)

- 2. ความขัดแย้งเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ
- คณะราษฎรมอบให้หลวงประดิษฐมนูธรรม(ปรีดี พนมยงค์)ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจเพื่อวางนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ

เค้าโครงการเศรษฐกิจมีใจความสำคัญคือ

**** รัฐบาลจะบังคับซื้อที่ดินของราษฎรมาเป็นของรัฐบาลทั้งหมด โดยจ่ายเป็นพันธบัตรแทนเงินสด
ผลคือ เกิดความขัดแย้ง 2 กลุ่ม คือ

****กลุ่มพระยามโนปกรณนิติธาดา ที่เห็นว่าเค้าโครงโน้มเอียงไปทางคอมมิวนิสต์ (กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอำนาจเดิม เช่น พระยาทรงสุรเดช ฯลฯ)

**** กลุ่มที่เห็นด้วย (เป็นคนรุ่นใหม่ทั้งข้าราชการ ฝ่ายทหาร ฝ่ายพลเรือนและส.ส.)

*****และมีกลุ่มที่ไม่ออกความคิดเห็น เช่น พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา

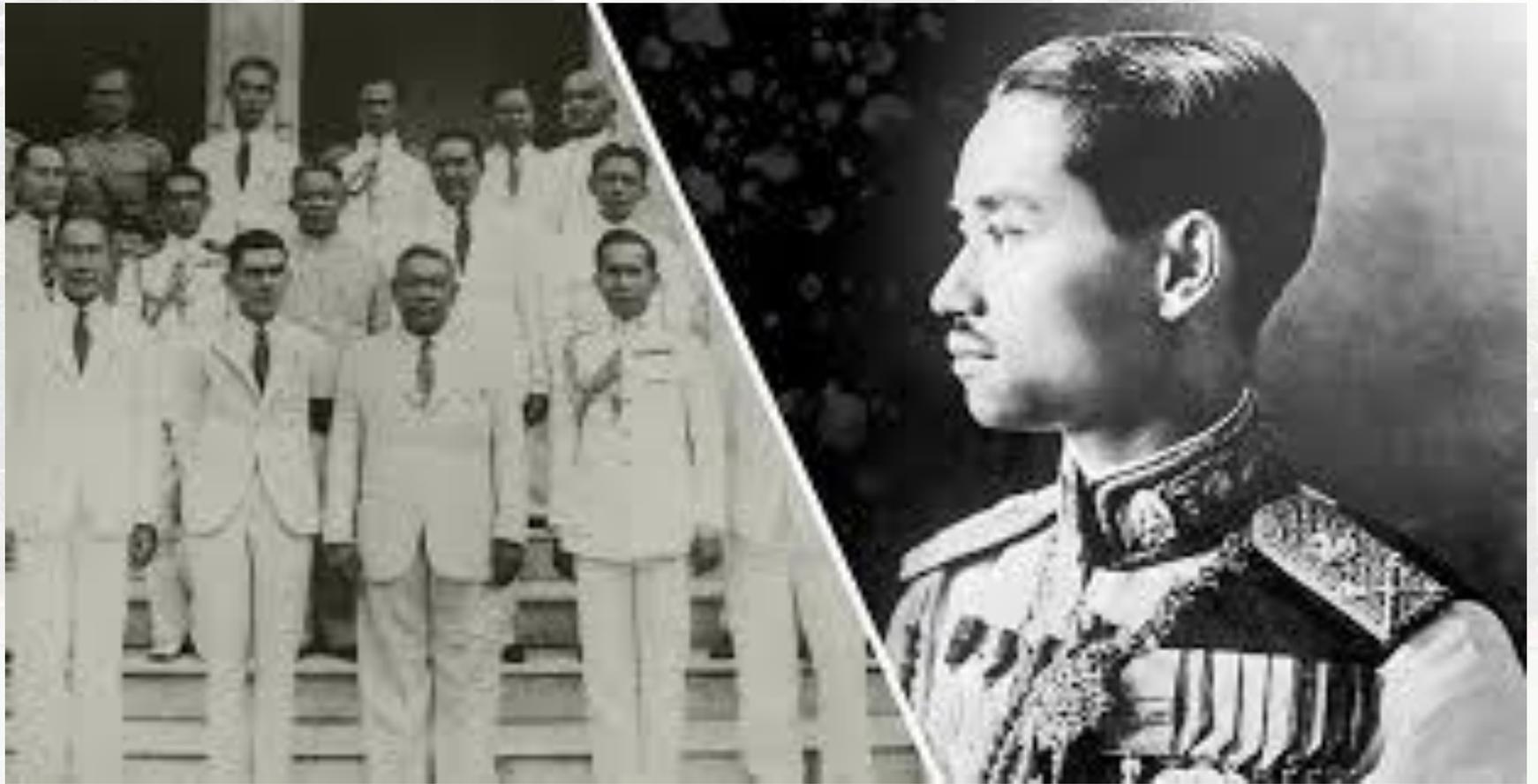
พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และพันตรีหลวงพิบูลสงคราม

ผลความขัดแย้งจากเค้าโครงเศรษฐกิจ

- ****รัชกาลที่ 7 ทรงไม่เห็นด้วยกับเค้าโครงเศรษฐกิจ
ทรงเห็นว่าเค้าโครงฯมีลักษณะลิดรอนเสรีภาพประชาชน
- *****หลวงประดิษฐมนูธรรมต้องเดินทางออกนอกประเทศ
- ****รัฐบาลตราพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์พ.ศ.2476

ความขัดแย้งทางการเมือง(ต่อ)

- 3. การรัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476
- การประกาศปิดรัฐสภาทำให้คณะราษฎรไม่พอใจ (ผิดวัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง) ทำให้นายทหารชั้นหัวหน้าคณะราษฎรออกจากคณะรัฐมนตรี
- และวันที่ 20 มิถุนายน 2476 เกิดรัฐประหารโดยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี
- ***อำนาจกลับคืนมายังคณะราษฎร หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางกลับประเทศไทยและเข้าร่วมกับรัฐบาลใหม่

รัฐประหารพ.ศ. 2476

- 1.การรัฐประหารวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476
- ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับนายปรีดี พนมยงค์เรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ ทำให้ พระยามโนปกรณนิติธาดาออกพระราชกฤษฎีกา ปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราชั่วคราว ในวันที่ 1 เมษายน 2476
- ทำให้นายทหารชั้นหัวหน้าที่ต้องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประท้วงออกจากคณะรัฐมนตรี
- ร่วมมือกับทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนรัฐประหารในวันที่ 20 มิถุนายน 2476 ปลดอำนาจจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา
- โดยพันเอกพระพลพลพยุหเสนา เป็นประธาน และพันตรีหลวงพิบูลสงครามเป็นกำลังสำคัญ

พระยาพลพลพยุหเสนา

พระยาพลพลพยุหเสนา

เป็นนายกรัฐมนตรีของไทยคนที่ 2

เดิมชื่อว่า พจน์ พหลโยธิน

กบฏบวรเดช

กบฏบวรเดช(11 ตุลาคม 2476)

นับเป็น**กบฏครั้งแรก**หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.2475

สาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างระบอบเก่ากับระบอบใหม่ จากข้อโต้แย้งในเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจ

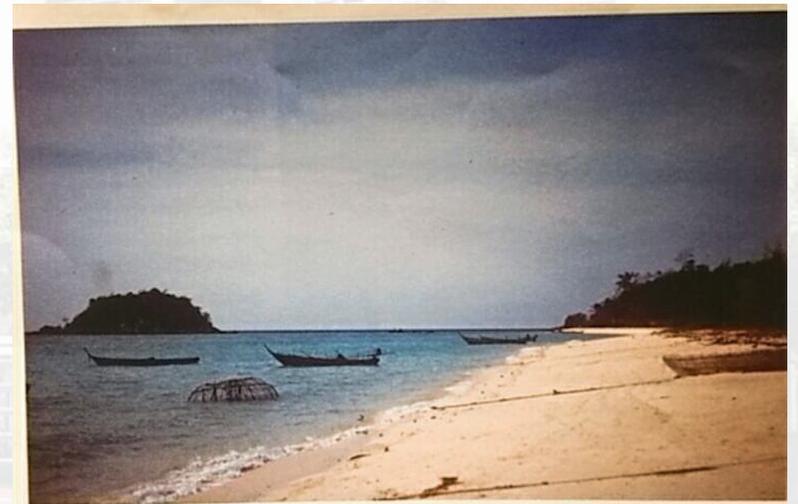
ชนวนสำคัญที่สุดคือข้อโต้แย้งในเรื่องพระเกียรติยศและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบอบใหม่ เป็นผลนำไปสู่การนำกำลังทหารก่อกบฏโดย **พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช**

เป็นที่มาของชื่อ "กบฏบวรเดช"

อนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ (บางเขน)

คุกตะรุเตา สถานที่กักขังนักโทษการเมือง (สมัยคณะราษฎรปราบกบฏ)

คำถามชวนคิด การปกครองประชาธิปไตยตั้งแต่พ.ศ. 2475

ปัญหาการเมืองไทยคืออะไร

- *****ระบบทหารกับการเมืองไทย
- *****ระบบรัฐสภา
- ***** การปรับตัวของสถาบันพระมหากษัตริย์
- *****โครงสร้างทางสังคมกับการปรับตัวตามระบอบประชาธิปไตย